

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Α'

Τῆς 2 Ἰανουαρίου 1924,

Ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βουλευτηρίου σήμερον τῇ 2α Ἰανουαρίου 1924 ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος Τετάρτη καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ προγράμματος ὁρισθεῖσαν ὥραν 11 π. μ. συνελθόντες πλεῖστοι πληρεξούσιοι κατέλαβον τὰς ἔδρας των. Τὴν τοῦ προσωρινοῦ Προέδρου κατέλαβεν ὁ ἐκ Δωριῶος πληρεξούσιος κ. Ἄρ. Ἀναγνωστόπουλος πρῶτος καὶ δεύτερος τὴν ἡλικίαν, μὴ ὑπάρχοντος κατὰ τὸν Κανονισμόν (ἄρθρ. 2) τῆς ληξάσης περιόδου τῆς δικτατορίας Γ' Συνελεύσεως τοῦ δικαιομένου γὰρ καταλάβῃ αὐτήν, τὰς δὲ τῶν Γραμματέων οἱ πληρεξούσιοι κ. κ. Ν. Ἐρηός Φθιώτιδος, Π. Πανχυριώπουλος Ἀθηναίων-Πετραίων, Φ. Στασινόπουλος Γορτυνίας καὶ Α. Κολιαλέτης Ἄργους. Προελθόντος κατόπιν τοῦ Μακκρυωτάτου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν κ. Χρυσοστόμου μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, παριστῆμένων δὲ τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἀπασῶν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἄρχων τῆς Πρωτεύουσας, ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Μακκρυωτάτου Μητροπολίτου μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχιερέων, ἱερέων καὶ διακόνων ἀγασμός, εὐλογηθέντων καὶ ἀγιασθέντων τοῦ τε βουλευτηρίου καὶ τῶν πληρεξουσίων.

Μεθ' οὗ ὁ προσωρινὸς Πρόεδρος ἀνακοινεῖ τὰ ἑξῆς:

α) Τῆλεγράφημα τοῦ κ. Ἐλευθ. Βενιζέλου δηλοῦντος ὅτι διατηρεῖ μόνον τὴν ἔδραν τοῦ πληρεξουσίου Ἀθηναίων-Πετραίων, περὶ τῆς ἱριτικῆς διατηρήσεως τῆς ἧποις θὰ ἀποφασίσῃ ἄμα τῇ εἰς Ἀθήνας ἀφίξει του. (Χειροκροτήματα) καὶ

β) Δήλωσιν τοῦ πληρεξουσίου Μαντινείας κ. Ἄλ. Παπαναστασίου δηλοῦντος ὅτι ἀποδέχεται τὴν ἔδραν τοῦ πληρεξουσίου ταύτης.

Ὁ κ. Στυλ. Γονατᾶς (Πρόεδρος Κυβερνήσεως) ἀνακοινεῖ πρὸς τὴν Συνέλευσιν τὴν ἀπὸ 11 Σεπτεμβρίου π. ε. ἀπόφασιν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπανστασεως, δι' ἧς αἱ ἐλλογχαί τῆς 16 Δεκεμβρίου 1923 ὤρισθησαν ὡς ἐλλογχαί πληρεξουσίων *Συντακτικῆς Συνελεύσεως*, καὶ τὸ ἀπὸ 20 Νοεμβρίου 1923 Ν. Δ., δι' οὗ ὠρίσθη ὡς ἡμέρα συγκλήσεως τῆς *Συντακτικῆς Συνελεύσεως* ἡ σήμερον 2 Ἰανουαρίου 1924.

Ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἀνακοινοῖ τὴν ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1923 ἀπόφασιν τῆς Ἐπαναστάσεως, δι' ἧς ὠρίσθη ὁ τύπος τοῦ δοθησομένου ὅπῳ τῶν πληρεξουσίων ὄρκου, καὶ καλεῖ τοὺς παρόντας πληρεξουσίους ὅπως ὀρκισθῶσιν ἐπὶ τῆς βάσει αὐτοῦ.

Ὁ Μακαριώτατος Μητροπολίτης ἀναγινώσκει τὸν ὄρκον τῶν ὀρθοδόξων τὸ θρήσκευμα πληρεξουσίων καὶ ὀρκίζονται οὗτοι κατὰ τὸ κάτωθι παρατιθέμενον πρωτόκολλον ὀρκωμοσίας ἀνατείναντες τὴν χεῖρα ὡς ἐξῆς:

«Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὴν Πατριδα καὶ νὰ ἐκπληρώσω εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

Προσκομίζεται εἶτα τὸ Κεράνιον καὶ ἀκφωνοῦντος τὸν ὄρκον ἐνός τῶν Γραμματέων ὀρκίζονται οἱ Μωαμεθανοὶ πληρεξούσιοι ὡς ἐξῆς κατὰ τὸ παρατιθέμενον πρωτόκολλον.

«Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ τοῦ μόνου Αὐτοῦ προσήτου, ὅστις εἶνε ὁ Μωάμεθ, νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὴν Πατριδα καὶ νὰ ἐκπληρώσω εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

Προσκομίζεται εἶτα ἡ Ἱερὰ Βίβλος καὶ ὀρκίζονται οἱ Ἰσραηλίται πληρεξούσιοι, τοῦ Γραμματέως ἀναγινώσκοντος ὡσαύτως τὸν ὄρκον ὡς ἐξῆς:

«Ὁρκίζομαι εἰς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν αὐτοῦ Βίβλον νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὴν Πατριδα καὶ νὰ ἐκπληρώσω εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

Μεθ' ὃ ὁ κ. Πρόεδρος δίδει τὸν λόγον εἰς τὸν προσελθόντα Ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαναστάσεως Συνταγματάρχην κ. Ν. Πλαστήραν, ὅστις ἀναγινώσκει ἀπὸ χειρογράφου τὸν ἐπόμενον λόγον:

Κύριοι Πληρεξούσιοι

Ἔργον τοῦ Στρατοῦ δὲν εἶνε ἡ ἀνάμιξις αὐτοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν. Ἔργον τοῦ Στρατοῦ εἰς τοὺς δημοκρατούμενους Λαοὺς εἶνε ἡ πειθαρχικὴ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τῶν πολιτικῶν Κυβερνήσεων. Εἶνε ἡ ὑποταγὴ εἰς τὰ κελεύσματα τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Καὶ ὁ Στρατὸς ὁ Ἑλληνικὸς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ αἰῶνος τῆς ἐλευθερίας ἐτήρησε πιστῶς τὸ καθήκον του.

Ἄλλ' ὑπῆρξαν περιστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἡ θέλησις ἀκριβῶς τοῦ Λαοῦ κατεδυναστεύετο, ἄλλοτε ἀπὸ τὴν ἀπολυταρχίαν τῶν Βασιλέων καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν διαφθορὰν τῶν φατριῶν. Καὶ τότε ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς, σὰρξ

ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ ὄστουν ἀπὸ τὰ ὄστᾶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, αἰσθανόμενος καὶ δρῶν ὡς συνείδησις τοῦ Ἔθνους, ἐξηγγείρετο, οὐχὶ διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ θέλησιν ἰδίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν σεβασμὸν καὶ διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ κύρος τῆς λαρικῆς κυριαρχίας.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία καὶ τῶν τριῶν παλαιότερων Στρατιωτικῶν Ἐπαναστάσεων:

Τοῦ 1843, ὅταν ὁ Συνταγματάρχης Καλλέργης ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν ἐπέβαλλεν εἰς τὸν Ὅθωνα τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Σύνταγμα.

Τοῦ 1862, ὅταν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐκήρυττε τὸν ἀπολυταρχικὸν Ὅθωνα ἔκπτωτον τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου.

Καὶ τοῦ 1909, ὅταν ὁ Στρατὸς καὶ ὁ Στόλος, συναισθανόμενοι βαθύτατα τὴν ταπεινωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκπέσει τὸ Ἔθνος, ἐτίθεντο ἐξ ὀνόματος τοῦ Λαοῦ ἀντιμέτωποι τῆς πολιτικῆς διαφθορᾶς, ἡ ὁποία ἐξεπορεύετο ἀπὸ τὴν Αὐλὴν καὶ τὴν φαυλοκρατίαν, καὶ τοιουτοτρόπως ἔθετον τὰς βάσεις καὶ ἐγίνοντο ἀφετηρία διὰ τὴν εὐτυχῆ καὶ ἀληθινὴν ἐκείνην περίοδον τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Πατρίδος.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, μετὰ τὴν μεγάλην διαφορὰν ὅτι οἱ καιροὶ τοὺς ὁποίους διεδέχθη καὶ αἱ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπάλασεν ὑπῆρξαν ἀπείρως περισσότερον κρίσιμοι. Εἶνε ἀ λ η θ ῶ ς τ ρ α γ ι κ ῆ ἢ ἀ ν ά μ ν η σ ι ς.

Ἐπὶ μίαν δεκαετίαν αἱ θυσίαι καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑγείας καὶ τῆς νεότητος προσεφέροντο—ἀνάθημα χαρμῶσιν—εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς καθ' ὅλην τὴν δεκαετίαν ἔπτατο διαρκῶς πρὸς τὰ ὑψηλὰ πεπωμένα τῆς.....

Ἀλλὰ ἦλθεν ἡ πρώτη Νοεμβρίου....., τὸ σ φ ά λ μ α ἐ ν ὄ ς λ α ο ῦ—αἰσθηματικοῦ, φιλοτίμου καὶ πείσμονος—ὁ ὁποῖος παρεπλανήθη ἀπὸ τοὺς ἐνόχους ἡγέτας του.

Καὶ ἦλθε κατόπιν ἡ ἕκτη Δεκεμβρίου....., τὸ ἔ γ κ λ η μ α ἐ ν ὄ ς Β α σ ι λ έ ω ς, ὁ ὁποῖος ἐλατρεύθη καὶ ἀπὸ τὸν Λαὸν καὶ ἀπὸ τὸν Στρατὸν ὅσον οὐδεὶς καὶ οὐδέποτε, ὁ ὁποῖος εἰδοποιήθη κατὰ τὸν πλέον ἐπίσημον τρόπον ὅτι ἡ ἐπιστροφή του εἰς τὸν θρόνον θὰ ἐσήμαινε καταστροφὴν τῆς Πατρίδος καὶ ὁ ὁποῖος μολαταῦτα ἐπρωτίμησε νὰ ἐπανέλθῃ.

Ἰ π ε κ ύ ψ α μ ε ν. Ὅσοι δὲν ἀνεκλήθημεν ἀπὸ τὴν δυσπιστίαν τοῦ κωνσταντινικοῦ καθεστώτος ἐπειθαρχήσαμεν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Λαοῦ καὶ παρεμείναμεν εἰς τὸ

μέτωπον, προαισθανόμενοι τὴν καταστροφὴν καὶ εὐχόμενοι τὴν σωτηρίαν.

Ἄλλὰ ταχεῖα ὑπῆρξε καὶ γενικὴ ἡ ἀνάνηψις. Ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος τῶν μυριάδων τοῦ Σαγγαρίου, οἱ ὅποιοι ἐσφαγιάσθησαν οὐχὶ χάριν τῆς Πατρίδος, ἀλλὰ χάριν μόνον τῆς πορφύρας τοῦ θρόνου, συνεκλόνησε τὴν συνείδησιν τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ τότε ἡ λαοφίλητος Βασιλεῖα μετεβλήθη εἰς Ἀπολυταρχίαν. Ἡ κραυγὴ τοῦ ἀγωνιῶντος Λαοῦ κατεπνίγετο πλέον μὲ διωγμούς, φυλακίσεις, δολοφονίας.....

Τὸ μέτωπον συνεμερίζετο βαθύτατα τὸν πόνον, τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν ὀργὴν τῆς Φυλῆς. Ἀνεμέτρησεν ὅμως ὅτι εὐρίσκετο ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ στρατιωτικὸν κίνημα εἰς τὸ μέτωπον, ἀντὶ νὰ προλάβῃ, θὰ διηκυόλυνεν ἴσως ἀκόμη περισσότερον τὴν ἤτταν..... Καὶ ἀπλῶς ἢ εὐθύνη, ἀντὶ νὰ βαρύνῃ τὸν ἔνοχον θρόνον, θὰ ἐβάρυνε τότε τὸν ἀθῶον Στρατόν.

Καὶ ὑπεκύψαμεν πάλιν. Καὶ ἐξηκολουθήσαμεν, ἐκεῖ μακράν, ματαίως μαχόμενοι καὶ πλιηττόμενοι ἐκ τῶν νώτων, ἠθικῶς, οἰκονομικῶς, διοικητικῶς, διπλωματικῶς, μέχρις ὅτου, ὅπως ἦτο φυσικὸν καὶ μοιραῖον, ἡ κατάρρευσις συνετελέσθη..... Ὅτε ἡ σῆψις εἶχε πλέον γενικευθῆ, ἐπηκολούθησεν ἡ ἀποσύνθεσις.

Καὶ τότε μία Ἑλλὰς ὀλόκληρος, ἀφθονος εἰς υἱεῖαν καὶ πλοῦτον καὶ πολιτισμόν, μετεβλήθη εἰς παρανάλωμα τοῦ πυρός.....

Καὶ ὁ γενναῖος Στρατὸς μας—ὁ ὅποιος πάντοτε ὑπῆρξεν ἀξίος τῆς Ἑλλάδος—προδοθεὶς ἐκεῖ, ἠριθμεῖτο πλέον εἰς αἰχμαλώτους, νεκρούς καὶ φυγάδας.

Καὶ ἀπεχαιρετίσαμεν διερχόμενοι τὴν ἀλησμόνητον Σμύρνην κατὰ τὴν ὑστάτην ἐκείνην ἀποφράδα ἡμέραν, καθ' ἣν αὐτὴ συνείχετο ἀπὸ τὸν ἐφιάλτην τῆς ἐπιδρομῆς καὶ ἀγωνία εἶχε βυθισθῆ εἰς τὴν σιγὴν τοῦ θανάτου.

Καὶ ἠσπάσθημεν εἰς τὴν Ἐρυθραίαν, διὰ τελευταίαν φοράν, τὴν ἱερὰν γῆν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῶν θρήνων καὶ τῶν κοπετῶν τῆς αἰωνίας Φυλῆς, τῆς ὁποίας τὰ τέκνα—μαρτυρικοὶ ἀδελφοὶ εὐτυχεῖς ἕως τότε—μετεβάλλοντο αἰφνης, ὅσοι ἐσφάζοντο, εἰς ῥάκη ἀνθρώπινα, ναυάγια τραγικὰ τῆς μεγάλης καταστροφῆς, τὰ ὅποια προσέφευγον εἰς τὴν στοργὴν τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου.....

Καὶ ὑπεσχέθημεν —εἰς τὰ βάθη τῆς ἐθνικῆς του ψυχῆς, ἡ ὅποια εἶχε πληρωθῆ ἀπὸ τὴν ὀργὴν καὶ τὸν πόνον—

ὁ Στόλος καὶ ὁ Στρατὸς ὑπεσχέθη τι μωρίαν καὶ ἐπανόρθωσιν. Τοιοῦτοτρόπως ἐξεργάγη ἡ Ἐπανάστασις. (Φωναί: «Ζήτω ἡ Ἐπανάστασις»).

Τὸ πρῶτον καθήκον τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο ἡ ἀμέσως βελτίωσις τῶν διπλωματικῶν ἡμῶν σχέσεων, καθὼς καὶ ἡ ραγδαία ἀνασύνταξις τοῦ Στρατοῦ, διότι ἡ ἀποσύνθεσις εἶχε μεταδοθῆ καὶ εἰς τὸ μέτωπον τῆς Θράκης. Καὶ ὁ ἔχθρὸς εἶχε καταστῆ ὑπερφίαλος, μετὰ τὴν νίκην..... Δι' αὐτὸ ἠξιώσαμεν τὴν ἀμεσον παραίτησιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Δι' αὐτὸ παρεκαλέσαμεν τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διπλωματικὴν ἐκπροσώπησιν τῆς ἡττημένης Πατρίδος του.

Καὶ συνετελέσθη ἐπίσης ἀμέσως ἡ ἀνασύνταξις τοῦ Στρατοῦ. Κληρονόμος ἡ Ἐπανάστασις μιᾶς μεγάλης καταστροφῆς, ἐπέδιώξεν ὅμως καὶ κατώρθωσεν, ὅπως ἐφοδιάσῃ τὸν Στρατὸν τῆς Θράκης μὲ νέον πολεμικὸν ὕλικόν, μὲ συντήρησιν ἐπαρκῆ καὶ πρὸ παντὸς μὲ νέαν ψυχῆν.

Οἱ ἡγήτορες καὶ τοῦ Στόλου καὶ τοῦ Στρατοῦ ἀνεδείχθησαν ἀληθεῖς ἐμψυχωταί. Μετήγγισαν τὸ φρόνημα τῆς πατριωτικῆς των ψυχῆς εἰς τὰ στήθη τῶν μαχητῶν. Καὶ αἰφνης ἡ ἀμορφος μᾶζα τῶν φυγάδων μετεβλήθη ἐντὸς ὀλίγων ἐβδομάδων εἰς τὸ θαῦμα τοῦ Ἐβρου καὶ ὁ Στόλος ἀνέκτησε τάχιστα σπανίαν ναυτικὴν ἱκανότητα. (Φωναί: «Ζήτω ὁ Πάγκαλος. Ζήτω ὁ Χατζηκυριάκος»).

Καὶ ἀπεδείχθη τοιοῦτοτρόπως διὰ μιάν ἀκόμη φορὰν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος καὶ Στρατὸς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Λαός, ὅταν καλῶς ὀδηγῆται, γνωρίζει νὰ θαυματουργῆ.

Βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς νέας συντάξεως καὶ τῆς νέας ψυχῆς τοῦ Στόλου καὶ τοῦ Στρατοῦ εἶχομεν ἐλπίσει εἰς ἐπανόρθωσιν. Εἶχομεν ἐλπίσει καὶ εὐχθῆ ὅτι αἱ διεθνεῖς συνθήκαι καὶ πρὸ παντὸς αἱ παράλογοι καὶ ὑπερφίαλοι ἀξιώσεις τοῦ ἔχθρου θὰ μᾶς ἐπέτρεπον ἴσως μιάν νέαν προέλασιν πρὸς τὴν Πόλιν τῶν Ὀνείρων..... ἢ τοῦλάχιστον τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τῆς ὁποίας δυστυχῶς ἡ καταδίκη εἶχεν ἀπαγγελθῆ, ὅπως καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἀλλὰ διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες μας. Οἱ Τοῦρκοι, ἀντιληφθέντες καὶ τὴν ὀριστικὴν μας ἀπόφασιν καὶ τὴν μαχητικὴν ἰσχὺν τοῦ Στρατοῦ μας, ἔσπευσαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Καὶ ὁ πεγράφῃ ἡ Συνοθήκη τῆς Λωζάννης, συνθήκη ἡ ὁποία θλίβει βαθυτάτα τὴν ἔθνικὴν μας ψυχῆν, διότι κατακυρώνει τὴν καταστροφὴν τῆς